

BILEÁM

I *Královské poselství*

Ještě asi tisíc let zbývá, než se na své putování za světlem hvězdy vydají mudrci z východu. Poblíž zaslíbené země rozbil své stany národ Izraele; položil se jako lev připravený ke skoku – před město Jericho.

Balak, moábský král, poznává, že ozbrojený odpor nemá vyhlídky na úspěch. Snad pocítil něco z oné moci ducha, jež vládla v onom podivuhodném národě, jenž doposud, vyšed z Egypta, potupil všechny své odpůrce, a jehož táborové ohně zaplanuly nyní na březích Jordánu. Jeho nezadržitelný postup se nedá zastavit silou válečnickova meče. Zde pomůže jen meč úplně jiný, cítí Balak – duchovní zbraň, slovo z úst toho, jenž dokáže mocně žehnat i proklínat. Ducha postavit proti duchu. Tak posílá své dvořany na vzdálený východ – k Bileámovi.

Videc přebývá na březích Eufratu. Mocný a strhující proudění širokého toku otupující lehce pozemské smysly svým šuměním a hučením a čarovná hra vln vzbuzující k vnitřnímu zření mu byly pomůckou, pomocí níž se dostával do změněných poloh vědomí. Duch se mohl odpoutat od těla pohříženého v modlitbu a spěchat k vyšším světům a ukázat mu věci ztajené a dával čarovnou moc i jeho slovu.

"I poslal Balak posly k Balámovi, synu Beorovu, do města Petor, kteréž jest při řece v zemi vlasti jeho, aby povolal ho, řka: Aj, lid vyšel z Egypta, aj, přikryl svrcek země, a usazuje se proti mně." – (Num 22:) –

Ten má mečem svého slova ochránit před cizím národem, neboť:

"Vím zajisté, že komuž ty žehnáš, požehnaný bude, a komuž ty zlořečíš, bude zlořečený." (Num 22.6b)

Avšak Bileám mu nedává hned odpověď, ani nemůže – ve dne jeho vnitřní hlas mlčí. Musí vyčkat noci, kdy se opět spustí ono neviditelné proudění. Boží hlas promluví až v tichu noci: Nemá chodit a proklínat onen lid – je požehnaný.

Druhé poselstvo vysílá král Balak, nabízí pocty a vysokou odměnu. A zase se musí čekat v noci na tajné zjevení. Tentokrát mu hlas povoluje jet, ale s výhradou: "*učiniš, co ti budu říkat*".

II *Bileáмова oslice*

Ráno osedlá Bileám svou oslici a vydá se na cestu. Ale má zvláštní zážitek, který je v podání zahalen v pohádkový příběh o mluvící oslici.

Bileám se chystá použít meč svého magického slova. Měl by cítit obrovskou zodpovědnost. Měl by cítit, jak se tento meč obrací proti všem, kteří ho nepoužívají v "poslušné oddanosti".¹ Je mu dána výstraha. Mocný anděl mu zastoupí cestu a ukazuje mu obnažený meč.

A věštec - videc Bileám nevidí. Ale oslice vidí. Musíte si to v bibli sami přečíst, abyste pochopili pohádkové kouzlo orientálního vypravěčství, i to, jak se stupňuje: Třikrát zastoupí mocný anděl cestu, až není vyhnutí a oslice poklesne v kolenou. A jak ji Bileám potřikrát bije, nevěda, před čím uhýbá. A tu nakonec "*otevře Hospodin oslici ústa*".

Němá tvář, beze slova trpící zvíře, jež přesto mnoho ví, co člověk pouze tuší, může nakonec

¹ Srv. třetí dopis z Janovy Apokalypsy (2,12); tam se Bileám uvádí jako představitel nečistého okultismu a na začátku stojí: "To říká ten, jenž má ostrý dvojsečný meč." Ve verši 1,16 se to tvrdí o Kristu: "Z jeho úst vycházel ostrý dvojsečný meč." Meč úst je magické slovo. Pouze v našem příběhu je Bileám nástrojem Boha; jinak svých nadmyslových schopností zneužíval. A zemřel mečem! (Nu 31,8)

promluvit, i když si tu řeč nesmíme představovat hrubě smyslově, ale spíše jako zážitek prorockého nazírání. Tvor může otevřít ústa a může odporovat člověku, jenž ho beze smyslu mlátí.

Ale nepouští se do obviňování, do ohnivých protestů, do bědování. Je přímo ostudně věčný a jde věci přímo na kloub. *"Co jsem ti udělala, že už jsi mě třikrát zbil?"* Člověk ji ale pobízí dále, přeje si meč, který by toho údajného posměváčka zahubil. Netuší, jak blízko je mu hrozící ohnivý meč, před nímž ho právě oslice chrání. A když tvor promluví podruhé, opět se drží v rámci pravdivé věčnosti: *"Nejsem snad tvá oslice, na níž jsi dodnes jezdil? Činila jsem já tobě podobně?. A on řekl: Ne."* Jak ubohé je toto "ne." po hromových slovech té, kterou chtěl utratit. Už se v něm usadil vztek, takže se mohou jeho oči otevřít a může uvidět anděla s mečem.

Příběh má ještě jednu stránku. Osel byl lidem povždy obrazem pozemské tělesnosti, jež tlačí lidské vyšší bytí k zemi. František nazýval své tělo "bratrem oslem". Prorok Zachariáš prorokuje, že Mesiáš přijde sedět na oslu. Tím chce říci, že sestoupí až do sféry tělesnosti. Kristus vstoupí do Svatého města na oslu.

Věštec Bileám osla nevidí, neboť na něm jede. Nepobývá na břehu proudu, nesetrvává v tajemství noci, je při svém běžném denním vědomí. Za bdění ve fyzickém těle - tak popisuje bible jeho jízdu na oslu - mu jeho věštecký smysl selhává.² Zatímco jinak má Bileám své vize pouze při potlačeném denním vědomí (a proto je pro Izrael jeho mediální, dekadentní jasnovidnost hrozbou, neboť předpokladem Kristova příchodu je bdělé, jasné vědomí Já), tentokrát se mu varovné zjevení anděla s mečem palčivě vtírá i za jasného dne.

III *Sedm oltářů*

Takto varován viděním nebeského meče, dorazí Bileám k Moábcům, kde jej král přijme vskutku královsky.

Následujícího jitra pak zavede věštee na Baalovu výšinu, tedy na svatou horu, z níž vidí tábor Izraelského lidu. Podobným způsobem jako předtím ticho noci a jako hlučící řeka, je zde věšteckou pomůckou horská výšina, vzdálená všednímu životu. Ale aby bylo možno obdržet a vyslovit magické slovo, je ještě třeba zvláštní oběti.

Bileám dá zřídit sedm oltářů a na každém obětovat berana. Zvířecí oběť za starých časů nebyla žádná "řezničina", jak na ní dnes shlížíme v naší "osvícené" domýšlivosti. Kdyby vládlo velmi živé všeobecné povědomí, že všemu "vnějšimu", odpovídá něco určitého "vnitřního", že v každém zvířeti existuje určité duševní ustrojení, jež "zpředměťňuje" duševní kapacity člověka. Zvíře tak znamenalo obětníkovy schopnosti i jeho majetek a spolu s nimi předkládal božstvu i onomu zvířeti odpovídající duševní "schopnost".

Na Balakových oltářích se obětují berani a býci.³ Tyto oltáře mají zprostředkovat spojení se stupňovitě členitým vyšším světem, s planetárními sférami. Sedmičetný plamen oběti na horách a sedmero obětních dýmů mají Bileámovu duši vytrhnout vzhůru k duchovnímu zření.

"A Bileám pravil Balakovi: Přístup ke své oběti; já půjdu pryč, třeba mě potká Pán, abych ti oznámil, co mi ukáže. A odešel stranou pryč."

Toto Bileámovo poodcházení na schůzku s Bohem není třeba pojímat čistě vnějšně; to je ústup duše, jež se pozvedá z těla silou sedminásobně planoucí oběti. A ani, že má mezitím

2 Emil Bock, *Christengemeinschaft I*, str. 315; též *Moses und sein Zeitalter*, str. 112)

3 K beranům a býkům srv. *Moses und sein Zeitalter*, str. 55 a 40. V Bileámovi splývají a působí dva kulturní okruhy.

Balak "přistoupit k oběti" nemá svůj triviální vnější význam. Zatímco je Bileáмова duše "mimo v osamění" má král ze země pokračovat v oběti a duchovně ji nést.

Bileámovo usebrání skutečně vede k "setkání" a prvá slova, která tváří tvář božství vysloví, jsou: *"Připravil jsem sedm oltářů a na každém obětoval býka a berana."* Z toho je vidět, že oněch sedm oltářů byly jeho posledním pozemským vjemem, který si s sebou odnesl do vytržení a který ho přenesl do vyšších světů. Bůh mu "vkládá slovo do úst" a přikazuje vrátit se do pozemského těla a oznámit ho Balakovi.

"A když k němu přišel, hle, stál tam se všemi knížaty moabskými."

Duše vidcova se vrací z extáze a znovu se objevuje v těle a jakoby z mlhy se mu před očima vynářejí tvary pozemského okolí. Pozemský svět se opět rozjasňuje, na stejném místě, na němž se zatměl, a díky slavnostnímu kultickému představení ohmatává duše cestu zpět do tělesnosti.

"Hle, u oběti stál Balak."

Přítomnost moabských knížat je cosi na způsob kněžské asistence při velké bohoslužbě; svým hierarchickým odstupňováním zrcadlí vyšší světy. A nyní Bileám vypovídá, co mu bylo zjeveno, z vidoucího se stává mág, pronášející mocné slovo. Ale není to kletba - je to požehnání.

Nato ho vede Balak na jinou výšinu, na horu Pisga a vše se opakuje. Opět Bileám nedodává zlořečení, ale požehnání

Balak to zkouší ještě s třetí horou - ale i tentokrát je to požehnání.

IV Výroky

Na tři hory zavedl Balak vidce - třikrát porůznu ho přivedl do "povzneseného stavu vědomí" - každá hora se totiž jinak vypíná a vznáší do výšin. Proto přicházejí také slova shůry, slova inspirace různě.

Vyprávění v sobě skrývá gradaci. Výroky se zhušťují, zesilují. Jistě se Bileám stává stále více nástrojem dobrých mocností a čím jasněji proudí zjevení, jeho vlastní snahy, jeho vlastní magické praktiky, jeho "čaromoc" ustupují stále více do pozadí. Je určitou jemností tohoto vyprávění, jak se na jednotlivých horách před námi opakují zážitky, jak je to potřikrát jakoby totéž, ale přesto pokaždé jinak odstíněno. Napoprvé musí Bileám "jít" na setkání s Bohem. Napodruhé už jen "očekává". Potřetí se již "neuchyluje k čarám", ale duch jej "přepadne". Jeho vlastní podíl se neustále zmenšuje, jak se stává víc a více nástrojem vyšších duchovních bytostí, jež směřují vývoj ke Kristu a které dokáží proměnit zlov v dobro, kletbu v požehnání.

V prvním ze svých výroků poznává zvláštní postavení izraelského lidu, jenž "nemůže být počten k pohanům". Druhý výrok již zřetelněji poukazuje k budoucímu mesiáši: *"Pán a Bůh je s ním a královské polnice mu vzdávají hold."* K tomuto zlatistému zvuku polnice se ještě pojí podivuhodný obraz vstávajícího lva. To je předducha slunečního hrdiny přemáhajícího smrt, o němž stojí ve Zjevení Janově: *"Hle zvítězil lev z kmene Juda."* (5,5)

Třetí výrok počíná slavnostně: Bileám vidí dvanáct kmenů tábořících v poušti. Počtem se rovnají nebeským souhvězdím. Jako na nebi, tak je tomu na zemi. Tím se zažehuje duchovní zření. Odkrývají se mu nebeská tajemství. Před jeho věšteckým zrakem se mění pustina v rajskou zahradu. V tomto třetím věšteckém výroku se hlásí k životu tušení budoucího oživení jako poušť vyprahlého pozemského bytí mesiášem. Z dálky se zjevuje obraz nebeského Zahradníka dlícího v zahradě zmrtvýchvstání. Tento třetí výrok je prosycen vodou života. Právě "tváří proti poušti" (24,1) ho přepadá tato vize.

"Jak skvělé jsou tvé stany, Jákobe, jak příjemné tvé příbytky, Izraeli!" -Ubohoubé stany se stávají domy zvěrokruhu. - "Rozprostírají se jako úvaly, jako zahrady nad řekou, jako vonné stromy vysázené Hospodinem, jako cedry při vodách. Z jeho věder se řinou vody, jeho símě se stává velkými vodami."

A na závěr ještě ono znamení lva.

"Požehnan bud', kdo ti žehná, proklet bud', kdo ti klne."

Balak se rozzuří a odepře věstci jeho mzdu, poněvadž neproklínal, ale žehnal. Ale bezprostředně inspiruje Bileáma ke čtvrtému výroku, v němž se vzepne do největší výše. Opět ono slavnostní povznesení, ale v širším smyslu nežli u třetího výroku.

I pronesl svou průpověď a pravil:

*"Výrok Bileáma, syna Beórova,
výrok muže, jemuž byly otevřeny oči
výrok toho, jenž slyší řeč Boží,
a jenž má poznání Nejvyššího,
jenž má vidění Všemocného;
když pokleká,
jsou mu otevřeny oči.*

(Nu 24,15-16)

Duchovní zrak se získává natolik, jakou úctu v sobě člověk vzbudí- ...*když pokleká, jsou mu otevřeny oči.*

A v tomto čtvrtém výroku přichází proroctví o hvězdě - o zářivé milostné hvězdě, již uzří mudrci z Východu, až se naplní čas - Bileám ji zří již nyní, více než tisíciletí před onou "plností času". Budoucí má již v duchu své bytí, ale právě jako teprve budoucí, nadcházející, jako skutečnost nadcházení, přicházení, ještě víceméně z veliké dálky. A Bileám cítí, že nyní vidí něco, co patří vzdálené budoucnosti:

*Vidím jej, ne však teď,
hledím na něj, ne však zblízka.
Vyjde hvězda z Jákoba,*

Následující slova mohou znít násilně a válečnický. Jsme však ještě ve Starém zákoně a tak věstec vidí především, jak mesiáš přichází k soudu a "roztrhne syny chaosu". Vidí, jak budou přemoženi ti, kdo by chtěli ze země učinit od Boha odvrácený, bezbožný chaos a nevitají sestup hvězdného míru na zemi. Věstec oné pradávnej doby nemůže ještě rozpoznat, jakým způsobem bude v mesiáši zjevena bezbranná vnitřně vítězí moc oběti, jak lví síla přijme podobu beránkovu. Zjevení Janovo říká: *"Hle zvítězí lev ... - a viděl jsem, hle - Beránek."* Starozákonní věstec má k dispozici jen obrazy válečného vítězství, ovšem mocná sluneční síla, jež se těmito obrazy vyjadřuje, je stejná síla, jaká se později projeví v "Božím Beránku". A hlavně - ta hvězda je ona hvězda, jež zazáří a zatřpytí se nad Betlémem.

*Vidím jej, ne však teď,
hledím na něj, ne však zblízka.
Vyhází hvězda...*

A tak z pradávnych, zavátých časů k nám zaznívá předzvěst a předtucha toho, co sdělí Kristus Janovi na Patmu:

Já jsem jasná hvězda jitřní. (Zj 22,16)